

ათვის ნერტილი

ვილაცისგან მსმენია, საყვარელი ადამიანისადმი მიკერძოება დასაძრახი სულაც არ არის: არაობიექტურობის გამოვლენა ერთადერთია, რის გაკეთებაც ერთმანეთისთვის შეეგვიძლიაო. თუნდაც ეს ბელეტრისტული მოსაზრება გამოვიყენოთ ამ მთავარი განცხადების საძირკვლად: კარგა ხანია, ობიექტურად ვერ ვისმენ ზაზა აზიანიძის გამოსვლებს ვერც აქ, ვერც საერთაშორისო ფორუმებზე, და არა მხოლოდ იმიტომ, რომ მხიბლავს მისი კერპი, უპერფორმანსო ესთეტიკა, მეტიც: სტილისტურად ვეთანხმები მის ლიტერატურულ სტრატეგიას. უწინარესად იმიტომ, რომ დიდხნიანი მეგობრობა თვალდახუჭულსაც კი გამათვალისწინებინებს მისი ათვისის ნერტილს, მისი შეფასების სკალას, მისი შემოქმედებითი „გალიზიანების“ თავწყაროსა და მოტივს: არც დაწეროს და არც თქვას ის, რაც ეწინააღმდეგება მის შემოქმედებით პრინციპებს, რომლებიც ხანდახან მორალურ პრინციპებადაც გადაექცევა ხოლმე (თუმცა ამას საგანგებოდ უარყოფს!). ამიტომაც უპირობოდ ვენდე მის არჩევანს, სწორედ დღეს, სადღეისო ისტორიული კონტექსტით მოზღუდულს, ესაუბრა აკაკი ბაქრაძის ნააზრევზე და ეცადა, დავერწმუნებინეთ, რომ დროითი დისტანციისა და საპოლემიკო თემათა და საჭიროებათა, ერთი შეხედვით, ანაქრონისტულობის მიუხედავად, აკაკი ბაქრაძის პოზიცია, არსებითად, დღესაც გამონვევაა.

პირველ ყოვლისა, იოლად ყურს ნუ შევაჩვევთ იმას, რომ ქართველი ლიტერატორები იდენტობის მარკერებს ეძებენ და ეთნოპორტრეტის შექმნას ლამობენ მეოცე საუკუნის 80-იან წლებში, და ეს მხოლოდ მისთვის იქნება უმნიშვნელო ინფორმაცია, ვისაც საბჭოთა კავშირში არ უცხოვრია, ან უცხოვრია, მაგრამ საბჭოური ანმყო იმდენად ხიბლავდა და აკმაყოფილებდა, ისტორიული წარსულის ანალიზი ზედმეტ და, მეტიც, მავნებლურ საქმიანობად მიაჩნდა. იყვნენ მესამენიც, რომელთათვისაც კითხვა, როგორც ასეთი, უცხო რამ აქტივობა იყო.

ინტელექტუალთა მეოთხე კატეგორიას, მიუხედავად შემაძრუნებლად დიდი ერუდიციისა და ფუკოს ქანქარასეული სააზროვნო ამპლიტუდისა, ეგონა, რომ საბჭოურ კონტექსტშიც შეიძლებოდა საკუთარ ტერიტორიაზე თავისუფლების შენარჩუნება, და საამისოდ ინტელექტუალური ვარჯიშებიც კმაროდა.

ჩვენი დროის ყველაზე დიდი ოპტიმისტებიც კი არ დაიჯერებენ, რომ დამოუკიდებელი საქართველოს იდეის საქადაგებლად იდეოლოგიური პოსტულატების მოძიებისა და პოპულარიზებისთვის 1987 წლის საქართველო ხელსაყრელი ქრონოტოპოსი იყო!

ხანდახან მგონია, რომ აკაკი ბაქრაძე „დავინყებელი იდეის“ გახსენებისაკენ სომხების ისტორიული აზრის შესწავლამ მიდრიკა: იმ ერის ინტელექტუალური ძალები, რომელსაც სახელმწიფოებრიობა ვერ კიდევ მე-11 ს.-ში დაეკარგა, მაინც თავიანთი ნაციის ისტორიულ ლეგიტიმაციაზე ფიქრობდნენ და საამისოდ ყველაზე

ავტორიტეტულ ტექსტს – ბიბლიას იყენებდნენ, აგრძელებდნენ „ძველი ალექსის“ მითს: ჯერ კიდევ ძვ.წ. მე-16 ს.-ში ბიბლიური არარატის მთა, ანუ ადგილი, სადაც ნოეს კიდობანი გაჩერდა, სომხეთია; ნოემ დარჩენილი ცხოვრება იქ გაატარა, იქ ისწავლა სომხური, ნახჭევანშია მისი და მისი ცოლის საფლავები, და ა.შ. მაშ, ეს აქტივობა მანამ ხორციელდება, სანამ სახელმწიფო ხელმეორედ დაფუძნდება; სასონარმკვეთია ანწყო, მაგრამ დამაიმედებელია მომავალი: ეს ილუზია უამრავი ქართველის, დევნისა და სისხლისღვრისაგან მოგვრილ აპათიაზე ძლიერი აღმოჩნდა – სალევტიმაციო ტექსტების გაჩენამ უწინამძღვრა სახელმწიფოს აღდგენას, და ეს სომხური ისტორიოგრაფიის ყველაზე დიდი გამარჯვებაა! სომხებს თავიანთი იდეა ბიზანტიურ თვითმპყრობელობასთან საპაექროდ სჭირდებოდათ, ქართველებს კი, როგორც ბიზანტიის პოლიტიკური პრეტენზიების აღსაკვეთად, ისე სომხური საეკლესიო იდეოლოგიის შესაფერხებლად.

ვითარება, სამწუხაროდ, პერმანენტული და ლამის სტაბილურია: დაინტერესებულ კაცს არც ძველ პერსონაჟთა ახლით ჩანაცვლება მოეჩვენება რთულ ამოცანად! მაგრამ, რაც მეტია დაბრკოლება, მით მეტია ხოლმე შეტოქების წყურვილი! მოხდა კი ასე? იტყვის კი ვინმე უთუოდ და უთუემცაოდ, რამდენად და რამდენჯერ შეძლო ქართულმა სახელმწიფომ ამ ბარიერთა გადალახვა?!

კაცმა რომ თქვას, თავისთავად საგულისხმებელი როდია, რად შეეხო აკაკი ბაქრაძე ე.წ. მესიანისტურ იდეას. რა არის და როდის ჩნდება ხოლმე მესიანისტური გულისთქმანი?

უწინარესად, ეს იმ საღვთო ლეგატის მოლოდინია, რომელმაც მშვიდობა და სამართლიანობა უნდა დაამკვიდროს; ასეთ საკრალურ წყურვილს კი უაღრესად პროფანული ვითარება წარმოშობს ხოლმე: სოციალურ საკითხთა მოუგვარებლობა, სახელისუფლებო კრიზისი, მომავლის შიში და აპათია, და ა.შ. საქმე ის არის, ამგვარ იდეათა პედალირება სახელმწიფოს მთავარმა ძრავამ – ხალხმა პირდაპირი მნიშვნელობით კი არ გაიგოს, ხორცშესხმული მესიის მოსვლას კი არ დაელოდოს, ეგოცენტრული ფინით ყოველივეზე პასუხისმგებლობა მას კი არ დააკისროს, კი არ მოდუნდეს და გამცონარდეს, არამედ ეს სულიერი ძალების შესაფხიზლებლად გამოიყენოს.

აკაკი ბაქრაძის მეორე წერილი „მკვახე შეძახილი“ უფრო ადრე, 1980 წელს გამოქვეყნდა გურამ ასათიანის „სათავეებთან“ საპასუხოდ. ზაზა აბზიანიძემ ამას „რომანტიკოსისა“ და „რეალისტის“ ლიტერატურული „დეული“ უწოდა. ამ პაექრობას მესამე „ძალოსან“ ზვიად გამსახურდიას რეზონანსიც მოჰყვა – ვგულისხმობ მის წერილს „მკვახე შეძახილის“ ექო“. ამთავითვე აღსანიშნია, როგორ ენდობა, რაოდენი მოწინებით ეხმიანება და, ძირითადად, ეთანხმება აკაკი ბაქრაძის მოსაზრებებს ავტორი, რომელიც უკვე სარგებლობდა ყოვლისმცოდნე და დაუნდობელი პოლემისტის რეპუტაციით. აკაკი ბაქრაძის შეფასებას, რომ ნაცარქექია – ეს მისტიფიცირებული შერეკილი – სინამდვილეში ჭკუის, გამჭრიახობის, მოქნილობის, საზრიანობის განსახიერებაა, ზვიად გამსახურდია იზიარებდა, იმასაც ეთანხმებოდა, რომ ნაცარქექიასა და დევის ურთიერთობა საქართველოს ისტორიულ ცხოვრებას ირეკლავდა და, რასაკვირველია, ცხარობდა, საბჭოთა იმპერია რა-

ტომ გამოტოვებთ საქართველოს მტერთა სიიდანო; ნაცარქექია მედიტაციური მჭვრეტელიცაა და უნივერსალური ბოროტების სულიერი ოპოზიციაო; და კიდევ: ქართულ ლიტერატურაში ნაცარქექიას ზღაპრული პერსონაჟის შენიღბულ მებრძოლად ინტერპრეტირების პირველობა კოტე მაყაშვილს ეკუთვნისო. მახსენდება მისი ლექსის ბოლო ორი სტრიქონი: „ქაჯებო, დევებო, ფარად მე ნაცარქექია მყავს!“

აკაკი ბაქრაძე ბრიტანელი ფილოსოფოსის, რობინ ჯორჯ კოლინგვუდის ნააზრევს ინტერპრეტირებდა და წერილში „სევდა ისტორიისა“ (1981) გამოთქვამდა დებულებას, რომ ელინიზმის გაბატონებულ ტენდენციას – ბერძნულის მეშვეობით არაბერძენთა ელინიზაციას ფარნავაზი მართლაც ფარად დაუხვდა და დაუპირისპირა ქართული ენის გავრცელება და ქართული მწიგნობრობის შექმნა. აღარ მახსოვს, თვითონ ასე მოიხსენიებდა თუ არა, მე კი ამას მაშინვე „აქტიური თავდაცვის კონცეფცია“ ვუწოდებ.

და თუ ის კონცეფციად ჯერ არ ქცეულა, დასაკარგი დრო აღარ არის. მადლობა ბატონ აკაკისაც და ბატონ ზაზასაც, რომ ეს სხვადასხვა დროს (და ყოველთვის დროულად!) შეგვახსენეს.